

3. *Berényi Dénes*, az MTA alelnöke: A Bolyai-díj felújítása
4. *Nagy Ferenc* tudománytörténész: Bolyai János pályája és filozófiai felfedezése
5. *Nagy Győző*: A Bolyaiak városában, a Bolyaiak szellemében
6. *Németh Judit* professor: A Bolyai Kollégium és Németh László
7. *Rózsa György* főigazgató: a Bolyai-gyűjtemény összkiadása és az Akadémiai Könyvtár
8. *Gazda István* tudománytörténész: Az elkészült Bolyai-bibliográfia és Bolyai-ritkaságok reprintben
9. *Ács Tibor* hadtörténész: Bolyai János tanulmányai a Bécsi Mérnökakadémián
10. *Kiss Elemér* marosvásárhelyi matematikaprofesszor: Az Appendix vagy a tér tudománya és Bolyai matematikai műhelye
11. *Weszely Tibor* matematikaprofesszor (Bolyai Farkas Líceum, Marosvásárhely): Bolyai ellentmondásmentességi vizsgálatai és matematikai munkásságának második fele
12. *Toró Tibor* temesvári fizikaprofesszor: Bolyai János, a fizika geometrizálásának úttörője
13. *Mandics György* temesvári matematikus, szépirod: Bolyai János erkölcsi arculata és egy emberibb világ igénye
Az emlékülés Pungor Ernő összegező zárásával fejeződött be.
Az ülésen elhangzott előadások a tervek szerint kötetben fognak megjelenni.

Rózsa György
(MTA Könyvtára,
a Bolyai-alapítvány kuratóriumának tagja)

LIBER-szeminárium Pozsonyban

1993. május 2–5-én Pozsonyban rendezték meg a LIBER (Ligue Des Bibliothèques Européennes de Recherche = Európai Tudományos Könyvtárak Szövetsége) újabb szemináriumát. Témája, a könyvtári automatizálás menedzselése, logikusan kapcsolódott a Budapesten, 1992-ben tartott műhelyhez, amely a könyvtári menedzsmet általános kérdéseivel foglalkozott. Az Európa Tanács szponzorálásával és a Szlovák Műszaki Könyvtár kifogástalan szervezésében lezajlott szemináriumon (amelyet még az idén Lisszabonban megismételnek a földközi-tengeri régió számára) elsősorban a kelet-közép-európai könyvtárügy képviselői vettek részt, de előadóként vagy érdeklődőként néhány nyugat- és észak-európai kolléga is megjelent.

A műhelymunkát a szokásos megnyitó üdvözlések előzték meg. Így szólt a jelenlévőkhöz *Sigrid Reinitzer*, a LIBER végrehajtó bizottságának tagja, a szlovák Oktatási és Tudományos Minisztérium (*Slaby*) és a Kulturális Minisztérium (*Lang*) képviselője, *Emil Vontorčik*, a Szlovák Könyvtári Egyesület alelnöke és *Ján Gul'a*, a Szlovák Könyvtárosok Egyesülete képviselője.

Első témaként a *könyvtári automatizálás legfőbb szempontjait* vitatták meg. Az alapelvek mellett az automatizálás csapdáira és szűk keresztmetszeteire, a döntési folyamatra, a tervezésre és a megvalósításra hívták fel az előadók (*Anton Bossers* – Pica, Leiden és *Alojz Androvič* – Szlovák Műszaki Könyvtár, Pozsony) a hallgatóság figyelmét. Bossers az információhoz való hozzáférésekből, továbbá a hozzáférés realizálását előmozdító modellek kidolgozásának szükségességéből indult ki. Szólt az amerikai Internet programról, amelyhez 1992 novemberében már 8561 hálózat kapcsolódott világszerte 44 országból. Ez valóban információs "szuper-autópályaként" fog működni. A könyvtárról kialakított koncepciók is változnak ennek következtében: az információ birtoklása helyett az információhoz való hozzáférés kerül előtérbe. Ezért a könyvtári automatizálás az or-

szágos politika ügyévé válik, s a technikai megoldások közvetlen hatással vannak a kiszolgálandó társadalmi tevékenységi területekre. Androvič nagy sikert aratott, szellemes előadásában az angol ábécé sorrendjében (címül is ezt választotta: *The alphabet of library automation*) tért ki az automatizálás alapfogalmaira és alapkérdéseire, ráadásul úgy, hogy nem pusztán a betűrend szabályainak tett eleget, hanem a logikai sorrend követelményeinek is.

A második témakör a *könyvtár automatizálásával* foglalkozott. *Irena Sapac* (Egyetemi Könyvtár, Maribor) ismertette a COBISS (Cooperative Online Bibliographic System and Services) nevű, korábban egész Jugoszláviára kiterjedő, most azonban csak Szlovénia könyvtárait átfogó rendszert. Jelenleg 65 könyvtár vesz részt az osztott katalógizálási rendszerben, amelynek szoftverjét a szlovén Kulturális Minisztérium számítástechnikai vállalata dolgozta ki és tartja karban. A rendszerhez most a nemzeti és a tudományos, felsőoktatási könyvtárak tartoznak, de tervezik, hogy az iskolai és a közművelődési könyvtárakat is hamarosan rákötik a hálózatra, sőt a múzeumi gyűjteményeket is. A résztvevők elismeréssel adóztak a szlovén kollégák teljesítményének, ami bebizonyította, hogy megvan a lehetőség egy kis országban is saját szoftverfejlesztéssel megoldani a könyvtári rendszer hálózatba kapcsolt működtetését.

A harmadik témakörbe a *hozzáféréssel* kapcsolatos kérdések tartoztak. *Daniel Buckle*, az OCLC európai képviselője foglalkozott az online katalógusok (OPAC) várható fejlődésével, és kapcsolódásukkal egyéb online szolgáltatásokhoz. A hangsúlyt persze az OCLC szerepére és stratégiájára helyezte. Az OCLC továbbra is meghatározó szerepet kíván játszani a világméretű kibontakozó információs színtéren, és a hagyományos bibliográfiai szolgáltatások mellett a dokumentumellátásban is be kíván kapcsolódni saját szolgáltatásokkal és más ügynökségekkel való kooperáció révén. Nagy lehetőségeket lát

a National Research and Education Network (NREN) kifejlődésében, még inkább a nemzetközi szuperhálózat, az Internetté való átalakulásában. Noha az OCLC-nek saját hálózata van, amelyet kész a legkisebb településig kiépíteni, nyitott az Internethez való csatlakozás tekintetében is.

Ewa Krysiak, a varsói Nemzeti Könyvtár munkatársa a helyi és távoli bibliográfiai forrásokhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférésre irányuló lengyel erőfeszítésekről számolt be. Inkább a helyes, a nemzetközi kapcsolódást előirányozó alapelvekről szólt, semmint konkrét eredményekről. Ezért konklúziójában is a nemzetközi segítség szükségességét, a kiadások csökkentését, a fejlesztés felgyorsítását vetette fel vitatémaul, hangsúlyozva, hogy a nyugati tudományos élet saját érdekében is áll, hogy mielőbb hozzáférhessen a kelet-európai forrásokhoz a korszerű technológia segítségével.

A negyedik, befejező témakör a *hálózatszervezésről és együttműködésről* szólt. *Lorcan Dempsey*, a British Library kutatói és fejlesztő részlege, valamint a Universities Funding Council rendszerbizottsága által támogatott, s a bathi egyetemen működő könyvtári és információs hálózatok irodája munkatársa beszélt arról, hogy megváltozóban van a könyvtári és információs források létrehozásának és használatának módja. Egyre inkább előtérbe kerül a "virtuális" könyvtár, amelynek határait nem a falai jelölik ki, hanem hálózati kapcsolódásai. Mindezt a számítógépes és távközlési technológia fejlődése eredményezte. A végfelhasználó számára ugrásszerűen megjavult a folyóirat-irodalomhoz való hozzáférés lehetősége: távoli elektronikus, teljes szövegű adatbázisokból kaphatja meg rövid idő alatt (24 órán belül, sőt másnapra) a számára szükséges anyagokat. Így az állománygyarapítási kooperáció is új dimenziókat és lehetőségeket nyert: a könyvtárközi kölcsönzés technológiai bázisa szinte egyetlen gyűjteménnyé vonja össze a könyvtári állományokat. Erre annál is inkább szükség van, mert a folyóiratok tovább emelkednek. A létrejövő helyi, országos és nemzetközi hálózatok ma már szolgáltatóképesek, s valóra válnak azok a koncepciók, amelyek az utóbbi évtizedekben meghatározták a könyvtári és információs ellátás fejlesztési trendjeit.

Martin Svoboda, a prágai Nemzeti Könyvtár igazgatója arról a folyamatról számolt be, amely a cseh és a szlovák könyvtári infrastruktúra hálózatának megszervezését eredményezi. Előadása főként módszertani tanulságai miatt volt rendkívül hasznos. Pontosan leírta azt a döntés-előkészítési eljárást, amelynek végén az ALEPH-et választották az osztott katalógizációs rendszer szoftverévé a cseh és a szlovák köztársaságban. Igen alaposan tanulmányozták az egyes eladók ajánlatát (külön pontrendszerrel dolgoztak ki az értékelésre), megszabták saját elvárásait és prioritásait (például a központi katalógust fontosabbnak tekintették, mint az egyes könyvtárak speciális igényeinek kielégítését; a központi katalógus

kapcsán megoldandónak írták elő a hazai anyag felhasználását, a visszamenőleges konverziót és a külföldi beszerzések feldolgozását; a központi katalógusnak elsődlegesen a keresett dokumentum lelőhelyét kell megadnia, majd a visszakeresési eljárás és eszköz megállapítása és bevezetése után kerülhet sor a tartalmi visszakeresésre). Nagy gondot fordítottak arra, hogy definiálják a hálózat céljait, és tisztázzák a központi katalógus "topológiáját" (központi adatállomány vagy az egyes könyvtárakba telepített rekordállományok, a kettő esetleges kombinációja). A legnagyobb problémát jelentette, s ennek következtében a legtöbb munkával járt és jár a szabványosítás. A csereformátum megtervezése (tartalom, szerkezet, kompatibilitás stb.), a karakterkészlet kialakítása (input, tárolás, átvitel, megjelenítés) a kommunikáció elemi előfeltételét jelenti. Végül a hasonló feladat előtt állóknak hét szempontot ajánlott figyelmébe (függetlenség, virtuális könyvtár vagy gyűjteményközpontúság, folyamatosság, együttműködés, egységes hálózat, stratégiai terv, lépésről lépésre való haladás).

A szeminárium végezetül *ajánlásokat* fogalmazott meg, amelyek közül az első mint legfontosabbra, a szabványosítás előmozdítására irányult. A második a képzés, a szakmai információcsere és a módszertani segítség kivánalmát vetette fel. A harmadik pedig az együttműködés szervezeti formáira tért ki.

A szemináriumon az elhangzott előadásokon kívül írásbeli anyagokat is szétosztottak a résztvevők között. Az érdeklődők számára ezeket is felsoroljuk:

Androvič, Alojz: Cooperation and integration of scientific libraries

Androvič, Alojz: Vernetzungsmöglichkeiten der Bibliotheken Bulavas, V.: The Lithuanian library network
Development of the integrated library system in the Slovak Technical Library

ELAG 1993 Progress report. Slovak Technical Library, Bratislava

The integrated library system KIRI. Installation project in the National Library of Estonia

Kadlecová, Ivana: Computer use in the Library of the Academy of Sciences of the Czech Republic

National Library in Prague. 1992-1993 Progress report for 18th ELAG Seminar in Graz

The University Library in Bratislava

Zillmann, Hartmut: Automating the library

Az előadások szövege (néhányuk esetében csak a vázlat), valamint a fentebb felsorolt dokumentumok az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi Szakkönyvtárában megtalálhatók.

A szemináriumon magyar részről *Berke Barnabásné* (OSZK), *Kóbor Attila* (Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára) és *Papp István* (FSZEK) vett részt; további információkkal ők is szívesen állnak rendelkezésre.

Papp István

(Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár)